

ATASÖZÜ VE DEYİM ARAŞTIRMALARINA KATKILAR: RECAİ ŞAHİN'İN FETHİYE DERLEMELERİ

Nail TAN

Atasözü ve deyimler, dil biliminin alt dalları olan paremiyoloji (atasözü bilimi) ve fraziyoloji (deyim bilimi) yanında halk bilimini de yakından ilgilendirmektedir. Zira bu kalıplaşmış, nesillerin sanat ve düşünce süzgecinden geçmiş söz varlıkları, ait oldukları dili konuşan halkın, milletin hayat felsefesini; duygu ve düşüncelerini, tecrübelerini, öğütlerini günümüz insanına ulaştırırlar. Zaman zaman toplumsal eleştiri, ironi/kara mizah da yaparlar. Sayfalar, saatler dolusu bir açıklamayı bir cümle hâlinde ifade ederler.

Halk kültürü derlemelerinde; sözlü/anonim edebiyat ürünleri, halk edebiyatı içinde özel bir öneme sahiptir. Kaybolmadan, unutulmadan derlenmelerine özen gösterilir. Halk bilimci; derlediği malzemeyi, değerlendirip kullanmaları için dil bilimcilerin, yazarların dikkatine sunar. Bu sebeple halk kültürü derlemeleri, daima dil bilimcilerin ilgi odağı olmuştur. Türk Dil Kurumu/TDK; 1932-1934 ve 1952-1959 yıllarında uyguladığı iki söz derleme seferberliğinde halk kültürüyle ilgili söz varlıklarının da derlenmesini sağlamış, *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II* ikinci derleme seferberliği sonucu ortaya çıkmıştır (TDK: 1969, 1971).

Yaklaşık on yıldır, temel sözlüklere girmemiş bazı atasözü ve deyimleri ele alıp Türkçenin öncelikle resmî söz varlığına girmesi dileğiyle ilgililerin dikkatine sunmaya çalışıyoruz. Bu çerçevede, gönüllü halk kültürü derleyicilerinin atasözü ve deyim derlemelerini de değerlendiriyoruz. Bu yazımızda, Muğla/Fethiyeli eğitimci Recai Şahin'in atasözü ve deyim derlemeleri üzerinde durup Türkçeye katkılarını gündeme getirmek istiyoruz.

1941 yılında Muğla/Fethiye İncirköy'de doğan Şahin, ilkokul öğretmeni oldu (1967). 1995 yılına kadar İzmir, Çorum ve Muğla illerindeki bazı ilkokullarda öğretmenlik ve yöneticilik yaptıktan sonra emekliye ayrıldı. Özel Fethiye İlköğretim Okulu ve Dershanesinin 2000 yılına kadar müdürlüğünü yaptı. Öğretmenliğinin yanı sıra şiir yazmaya ve halk kültürü ürünleri derlemeye yöneldi. Şiirlerini, *Çim* (1964) ve *Nisan Yağmuru* (2000) kitaplarında topladı. Şiir ve derlemeleri *Varlık*, *Çağrı*, *Su*, *Ferayi* ve *Beşkaza* gibi dergilerde yayımlandı. Hâlen *Milliyet Blog* ile bazı dergi ve gazetelerde yazmayı sürdürmektedir.

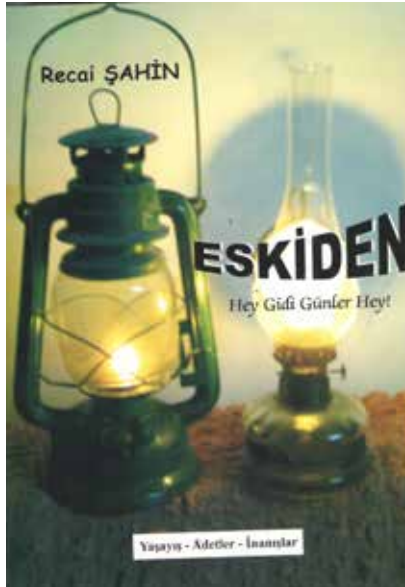
Fethiye halk kültürü denilince elbette Ünal Şöhret Dirlik'in derlemelerini de unutmuyoruz. TDK'nin *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II* kitabının ortaya çıkmasında da önemli katkılarda bulunduğu bilinmekte.

Recai Şahin'in konumuzla ilgili iki önemli yayını var: *Fethiye Dili ve Deyimleri* (2002, 2006), *Eskiden/Hey Gidi Günler Hey!/Yaşayış, Âdetler, İnanışlar* (2012). Ayrıca *Onun Adı Şey* (Fıkralar, 2004), *Gülce Kız* (Anılar, 2004), *Oyun ve Oyuncaklar* (2007), *Köy Diye Diye* (2007) ve *Ders Olsun* (Öyküler, 2011) adlı kitapları da dil bilimci ve halk bilimcileri bir şekilde mutlaka ilgilendirmektedir.

Recai Şahin'in 1955-2002 yılları arasındaki halk kültürü derlemelerini kapsayan *Fethiye Dili ve Deyimleri*'nin birinci bölümünde (s. 15-60); Fethiye mahallî kelime, söz varlıklarının kısa sözlüğü yer almakta. İkinci bölümde ise (s.63-124) *Deyimler* başlığı altında yine alfabetik olarak mahallî, kalıplaşmış 879 söz varlığı, anlamları verilerek sıralanmış. Kitabın sonunda, kendilerinden derleme yapılan kaynak kişilerin sadece adları yazılmış; ancak yaş, eğitim durumu, meslek, yerleşim yeri açıklaması yapılmamıştır. Halk kültürü derlemelerinde bu husus çok önemlidir. Derlenen bilginin güvenilirliğini gösterir. En doğru yöntem, her kaynak kişinin adının önüne, kendinden derlenen söz varlığının numarasını hatta derleme tarihini yazmaktır. Diğer yandan nerdeyse her atasözü ve deyim derlemeci, araştırmacısının düştüğü hataya Şahin dostumuz da yakalanmış; deyim olmayan söz varlıklarını da sözlüğüne almıştır. Örnek verecek olursak *bağdaş kurmak*, *benim sağrı*, *bir parça*, *biraz aralaşıversin*, *bertlek gözlü*, *dingil çorbası*, *kalem gibi*, *koruk gibi*, *şıra gibi*, *zota şişesi gibi*. Bazı atasözleri de deyim olarak nitelendirilmiştir: *Baş başa*, *baş padişaha bağlı*. *Başlamayınca uçlanmaz*. *Eşeğini dövmeyen sezerini döver*. *Rüzgâr esmeyince çöp çıldıramaz* atasözlerinde görüldüğü gibi. Bununla birlikte, Sayın Şahin'in dil derlemelerini yine de değerli buluyor, şükranla karşılıyoruz. Sözlüklere girmemiş birçok atasözü ve deyim unutulmaktan kurtarması, şüphesiz dilimize önemli bir hizmettir.

Yazarın ikinci, atasözü ve deyim derlemelerinin yer aldığı 2012 yılında yayımladığı *Eskiden/Hey Gidi Günler Hey!/Yaşayış, Âdetler, İnanışlar* adlı kitabı, bize göre ilkinden daha önemlidir çünkü Fethiye atasözü ve deyimlerinin doğuşunu sağlayan kültürel iklimi yani gelenek görenek ve inanışları kapsadığı gibi 2002 sonrası derlemelerini de bir araya getirmektedir. Diğer yandan kendilerinden derleme yapılan kaynak kişilerin adlarının önüne bu defa doğum yılı ve meslek bilgileri de yazılmış, ilk kitapta görülen yöntem eksikliği bir ölçüde giderilmiş, böylece sözler daha güvenilir hâlde kamuoyuna sunulmuştur. Kitapta, “Deyimler-Sözcükler” başlığı altında 229 atasözü, deyim ve dua, beddua bulunmaktadır.

İki kitapta, tespitimize göre belli başlı atasözü ve deyim sözlüklerine hiç girmemiş veya çeşitleme özelliğinde birçok söz varlığı yer almıştır. Biz sadece, bir dergi yazısı çerçevesinde bazı örnekler vermekle yetineceğiz. Bütün sözleri değerlendirmeyi, sözlük hazırlayıcıların takdirine bırakıyoruz. Sözlüklere girip girmediği konusundaki taramamızı, başta TDK'nin Genel Ağ'daki sözlükleri ve *Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II* olmak üzere Ömer Asım Aksoy, Nurettin Albayrak, Feridun Fazıl Tülbentçi, İsmail Parlatır, Ahmet Turan Sinan, Muhittin - A. Can Bilgin, Metin Yurtbaşı ve Ertuğrul Saraçbaşı'nın hazırladığı atasözü ve deyim sözlükleri üzerinden yaptık çünkü içinde en çok söz varlığı barındıran sözlükler, bu kuruluş ve şahıslar tarafından hazırlanmış, yayımlanmaları sağlanmıştır. Örnekleri sıralarken Recai Şahin'in anlam açıklamalarını bazı eklemelerle güçlendirmeye çalıştık.

I. Fethiye Dili ve Deyimleri kitabından örnekler

A. Atasözleri:

Aç ile tokun arası yarım ekmek.

Az ile çok, büyük ile küçük, kolay ile zor arasında büyük fark yoktur. Sorunları büyütme yerine çözmeye çaba göstermek gerekir.

Çatmayı tutulan at döver.

Harman zamanı birbirine “çatma” denilen boyundurukla bağlı iki atla düven sürülür. Atın sahibine “çatmacı” denir. Angarya bir işe kim talip olup tutulduysa onun tamamlaması gerekir.

Dolu kazan, dolu kazana taşar.

Zenginler, daima zenginlerle dost olup iş yaparlar. Sözü eş anlamlıları vardır. “Para parayı çeker.” gibi.

Hava gürelediği gibi yağmaz.

Bağırıp çağıran insanlardan genellikle zarar gelmez. “Estiği gibi yağmaz.” eş anlamlısı bazı sözlüklere girmiştir.

Hesaplı gönül incinmez.

İşin nereye varacağını önceden bilen, kestiren insan tedbir alır; mutsuz olmaz, zarara uğramaz. Harcamalarında tutumlu olanlar daima ödül alırlar. Atasözü sözlüklerine eş anlamlı “Hesaplı baş ağrımaz.” “Tedarikli başa kar yağmaz.” gibi benzerleri girmiştir.

Kar yağar iz örtülür, don yamanır diz örtülür.

İnsanlar ve aileler arasındaki anlaşmazlıklar, düşmanlıklar zamanla unutulur. Konuşularak çözülmeyecek sorun yoktur. Her derdin mutlaka çaresi vardır. Sözlüklere; “Kar yağar düz örtülür.”, “Kar yağar düz örtülür, don yamanır diz örtülür.”, “Kar yağar iz örtülür, toz yağar göz örtülür.” ve “Kar izi, toz gözü kapatır.” çeşitlemeleri girmiştir.

Kızgın müşteri kınayıcıya bakmaz

Kararlı müşteri, kafasına koyduğunu yapar. Eleştirilere, tavsiyelere kulak asmaz.

Ortak, mahsulün tepesine bakar.

İşin asıl sahibi, emek sarf eden olmayanlar sadece alacakları paraya bakarlar. Atasözlerimizde ortaklık, ortak iş yapma genellikle tavsiye edilmez.

Örmeyi alan harmanı dövdürür.

Hazırlığını zamanında yapan, önlemini önceden alan kişi, işini daima başarıyla tamamlar.

Sözün doğuşuyla ilgili Fethiye geleneği şöyledir. Fethiye'de eskiden harmanlar, birbirlerine "çatma" denilen boyundurukla bağlanmış iki atla dövülmüş. Bu atları, çatmacılar besler, idare eder, çatmanın ucundaki örme ip de daima çatmacının elinde bulunurmuş. Harmanını ücretle dövdürecek kişi, çatmacıyla pazarlık eder, harman gününü belirler, söz garantisi olarak da örme ipi almış.

Zengin karpuzu yokuşuna yuvarlanır.

Zengin, en zor işini dahi kolayca yapar. Her işini başarıyla tamamlar.

Bu atasözünün, sözlüklere birçok eş veya yakın anlamlısı girmiştir: "Zengin horozu bile yumurtlar.", "Zengin tavuğu çift sarılı yumurtlar.", "Zengin tavuğu çift çift yumurtlar." "Zengin basması ipekli görünür.", "Zengin arabasını dağdan aşırır, züğürt düz ovada yolun şaşırır." gibi.

B. Deyimler:

Aklının harımını yemek

Çok kızıp bağırarak, ne yapacağını bilemez hâle gelmek. Bu duruma düşüp akılsızca iş yapanlara; "Sen aklının harımını mı yedin?" derler. TDK *Derleme Sözlüğü*'ne göre harım, bu sözde duvar, tarlayı çeviren çit anlamındadır çünkü kızan kişi aklının kontrolünü kaybetmiş, mantık sınırının dışına çıkmıştır.

Alçak alaftan saman yememek

Gözü yükseklerde olmak, yüksekten atmak.

"Alaf", büyükbaş hayvan yemliğidir. Deyimin sözlüklere birçok eş veya yakın anlamlısı girmiştir. "Engin yalaktan yem yemek/yememek." gibi.

Algay dolgay etmek

Altını üstüne getirmek, karıştırmak.

Anlat da geliver Âlim Çavuş!

Karşısındaki kişiye işine gelmeyecek, hoşlanmayacağı bir sözü söylemek. Deyimin doğuş hikâyesi şöyledir: Âlim Çavuş'la arkadaşı ava gitmiş. Avlanırlarken arkadaşı yanlışlıkla bir çobana ateş edip yaralamış. Öldü korkusuyla başlamış kaçmaya. Âlim Çavuş, arkadaşının arkasından bağırarak:

“Gel, kaçma! Çobana gidip bunun bir kaza olduğunu anlatalım!” Arkadaşı kaçmasına devam ederken Âlim Çavuş’a seslenmiş: “Sen anlat da geliver Âlim Çavuş!”

Aynı inde kışlamak

Aynı kadından doğan kardeşlerden söz edilirken kullanılır. “*Bir karında yatmış, bir memeden emmiş*” yaygındır.

Bacağımı sallamak

1. Bir işin tamamlanma, sonuçlanma durumunda olması. 2. Hayatın, işlerin kötüye gitmesi.

Başına yapışılacak birini bulamamak

Sıkışık zamanda işe yarayacak birini, istenilen nitelikte çalışacak kişiyi veya yardım istenebilecek insanı bulamamak.

Başını eseltmemek

Bir işi yapacak, başaracak güce, imkânlarla kavuşmasına izin vermemek, engel olmak. “Eselmek”, Fethiyede esenlik içinde olmak, gelişmek, büyümek anlamındadır.

Beş beş söylemek

Karşısındakine söz hakkı vermemek, sürekli kızgın kızgın konuşmak.

Boğazından su geçse görünmek

Beyaz tenli güzel kızları övmek için kullanılır.

Canı celebete ne?

Onun bu işi yapacak gücü, imkânları yok.

Daraşlık etmek

Bulunmaması gereken yerde, zamanda bulunup ayak bağı olmak, kullanılacak alanı daraltmak.

Davul dereye mi gelmiş?

Acelen ne? Niçin acele ediyorsun, anlamındadır. Eski Fethiye düğünlerinde gelin almaya yürüyerek davul zurna önde gidilirmiş. Davul sesi, düğün alayının köye yaklaştığının habercisidir.

Dediği yeri aldırnamamak

Hedefine ulaşamamak, sözünü yerine getirememek.

Derenin kuşunu, derenin taşıyla vurmak

Kendi imkânlarıyla kimseye muhtaç olmadan geçinmek, ayakta durmak, kendi yağıyla kavrulmak.

Bazı sözlüklere “Çay taşıyan çay kuşunu vurmak” çeşitlemesi girmiştir.

Dingil ayak durmak

1. Karşısındakine hizmet için büyük çaba sarfetmek. 2. Ayakta karşılamak, hizmet için hep ayakta beklemek.

Dingil kavak aşmak

Tepesi taklak düşmek, ölmek.

Ele güne mahya olmak

Yapılan kötülüklerin, ayıp davranışların halka yayılması. Rezil olmak.

Eli oya olmak

1. Bir işi çok yavaş ve geç yapmak. 2. Elinden iş gelmemek.

Elma dibinde değil alma dibinde büyümek

Cimrilik yapmak. Vermeden alma yanlısı olmak.

Evlek kavuşturmak

Orta noktada buluşmak, anlaşmak, uyuşmazlığı çözmek.

Evlek, arazi ölçüsü ve hendek anlamındadır. İki anlamı da deyimim mecazi ifadesine uygundur.

Göklüğü dar

1. Eli açık olmayan, cimri. 2. Görüş açısı dar, tutucu.

Hersek vermek

Bir işin yapılmasını zorlaştırmak, engel olmak.

Iskat vasiyet olmak

Çok hasta, ölüm döşeginde olmak.

İğnenin yurdusundan geçirmek

En ince ayrıntısına kadar incelemek, dilek sahibini çok sıkıştırmak, ince eleyip sık dokumak.

Sözlüklere; “İğnenin deliğinden geçirmek” biçimi girmiştir.

Karada katırı bilmiyor, Rodos'tan gelmiş dostunu bilmiyor.

Hatır gönül tanımıyor. Dostunu düşmanını bilmiyor.

Kelebekten kemik ummak

En küçük yardıma muhtaç olmak. Umulmadık yerden yardım beklemek.

Oturup otmak

Sürekli oturup tembellik etmek.

Peygamber pazarlığı etmek/yapmak

Sonucu önceden belli pazarlığı yapmak. Güçlü, hatırlı veya yaşlı kişinin sözünün geçtiği, isteğinin yerine geldiği anlaşmaya bilerek oturmak.

Tettirip gider olmak

Yıkılmak üzere olmak. Ayakta duramaz hâle gelmek.

Üzümünü yiyip seleyi devirmek

Dünyadan elini eteğini çekip hiçbir beklentisi kalmamak, önemli işlerinin tümünü yapmış olmak.

Deyimin sözlüklere; “Üzümünü satmış, küfeyi devirmiş” ve “Üzümünü satıp küfesini devirmek” çeşitlemeleri girmiştir.

Yediği ekmeğin tuzunu ödemek

Yapılan büyük bir iyilik veya yardıma, küçük bir iyilik veya yardımla karşılık vermek.

Yok yoksulu olmak

Zengin, varlıklı olduğu hâlde kendini yoksulmuş gibi göstermek.

Zarar dostu olmak

Başkasının daima zararını istemek, zarara uğratmak.

Züppenin eniştesi olmak

Kendisi züppe olmadığı hâlde züppece hareketlerde bulunmak.

II. Eskiden/Hey Gidi Günler Hey! kitabından

A. Atasözleri:

Bir elini öne tutar, bir elini arkaya tutar, insan bir çocuğuna gene bakar.

Ne kadar yoksul olurlarsa olsunlar anne ve babalar, çocuklarının bakımını üstlenip kolay kolay evlatlık vermezler. Sokağa bırakmaz, yetiştirme yurduna terk etmezler.

Elin lafı camız çiftinden fazla gelir.

Camız/camış yani manda ile çift sürülen tarlada, saban izi, öküzle sürülene göre daha derin olur. Başkalarının sözleri, tenkitleri de dostların, akrabalarınınkinden daha ağır, kırıcı gelir.

Evlat evlat olmayınca devlet devlet olmaz.

Devletin, milletin geleceği/bekâsı için hayırlı, eğitimli evlatlar yetiştirmek gerekir. Aile, devletin, toplumun temelidir.

Göz yaşarmayınca gönül yeşermez.

Gözyaşı gönlün pınarıdır. Güzel duygu, sevgi ve sevinçler sonucu genellikle gözyaşları dökülür.

Bazı sözlüklere; “Gözyaşı gönül yasını siler.” ve “Öz kurursa göz de kurur.” gibi yakın anlamlıları girmiştir.

Öküz çift sürerken gölgedeki köpeğin boynu ağrır.

Zor bir işin yapılışını izleyen kişi, yapanlar gibi etkilenir. Toplumda insanlar daima birbirlerine muhtaçtır. Bir işin başarıyla sonuçlandırılmasında birçok kişinin az çok katkısı, emeği vardır.

Taze çoban sık fevkirir.

Yeni, acemi çoban sürüyü otlatırken daha çok bağırır, ses çıkarır. Patronuna kendisini beğendirmek için yapar bunu. Yine, bir işin acemisi olanlar yaptıklarıyla daha çok övünürler.

Yaşıktan kıtlık olur da kuraklıktan olmaz.

Fazla ve uzun süreli yağmurdan tarım bitkileri çok etkilenir ve hiç ürün vermezler. Kuraklıktan dolayı ürün azalır ama tamamen yok olmaz.

B. Deyimler:

Ağzından çıkmış yakasına girmiş/Ağzından çıkıp yakasına girmek

Birisi hakkında yapılan dedikodular, atılan iftiralar döner dolaşır, sözün sahibinin veya ailesinin başına gelir.

Aldığın ipek, sattığın ipek, ne öğrendin köpek oğlu köpek!

Aynı sözleri düşünceleri sürekli tekrar etmekle bir yarar elde edilemez. Hayatta çok yönlü düşünmek; olayları, kişileri etraflı değerlendirmek gerekir.

Altı aylık kabak olduğuna bakmaz, kırk yıllık kavağın başına çıkmaya kalkar.

Kendini, haddini bilmeyenler için söylenir. Sözlüklerde eş veya yakın anlamlı birçok çeşitlemesi yer almıştır. “*Altı aylık seyisliği var, kırk yıllık fışkı karıştırır.*”, “*Ayrarı yok içmeye, gümüş köprü ister geçmeye.*”, “*Evinde yok darı, geçer oturur herkesten yukarı.*”, “*Hâline bakmaz da Hasandağı’na oduna gider.*”, “*Horoz kendini çöp tepesinde görmüş de muezzin oldum sanmış.*” gibi.

Boynuzu çamurlanmak

Erkek çocuklar için ergenlik dönemine girmek.

Deliden kaçıp akıllının yanında laf dinlemek

Akıllı, tecrübeli insanlarla konuşup onlarla iş yapmak.

Gelin güldüren

Çabuk tutuşan çalı çırpı. Gelinin zahmetsizce ocağı yakmasını sağlayıp kaynanasına karşı mahcup etmediği için.

İki emek etmek

Aynı işi iki defa yapmak zorunda kalmak. Birincide hata ve yanlışlar yapıldığı için.

Karasını içine, akını dışına getirmek

Yapılan bir iş veya davranışın iyi yönlerini gösterip kötü yönlerini, kusurlarını gizlemek. Elin göreceği yeri güzel göstermek. Satılan bir malın kusurlarını gizleyip güzelliğini ön plana çıkarmak.

Bazı sözlüklere; “*Kara yanını içine, ak yanını dışına getirmek*” biçiminde girmiştir.

Kazan kurbağası olmak

Çok yemek; şişman, obur olmak.

Komşunun dumanıyla ısınmak

Komşuya fazla muhtaç olmak, komşunun yardımlarıyla geçinmek.

Önü kara köpekli ev olmak

Zengin olmak. Sözü geçen, hatırlı kişi durumuna gelmek.

Sabah da sabah, ben de sabah!

Bir ağrı veya rahatsızlık sebebiyle sabaha kadar uyuyamamak. Bu durumdaki kişinin, etrafındakilere söylediği söz.

Sana laf cumartesi günü düşer.

Bu konuda konuşacak, düşüncesini söyleyecek en son kişi sensin anlamındadır.

Sepette su durur mu?

Bazı kişi ve yer adlarını hatırlayamamak. Hatırlayamayan kişi dinleyenlere der ki: “Sepette su durur mu?” Sepet; baş, akıl anlamındadır.

Şapkasının ditmeği yukarda gezmek

Ditmek, şapkanın siperlik bölümüdür. Güneşe karşı gözleri korur. Ar, namus, dürüstlük konusunda hiçbir endişesi olmamak. Alnı açık gezmek.

Yayla göçünde köpek kaybedip sahil göçünde aramak

Zamanında yapılmayan bir işin başka bir zamanda yapılmasını istemek. Yörüklerin, yaylak kışlak göç geleneklerinden kaynaklanan bir deyimdir.

Yitiren yerinmez, bulan sevinmez.

Önemsiz, değersiz.

Yumuşaklık vermek

Bir isteğe karşı, olumlu yaklaşır gibi davranmak, ümit vermek.

Yararlanılan Kaynaklar:

ALBAYRAK, Nurettin (2009), *Türkiye Türkçesinde Atasözleri*, İstanbul, 1140 s., Kapı Yayınları: 184. [18.838 söz]

AKSOY, Ömer Asım (2013), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü/Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul, 7. bsl., 486 s., İnkılap Kitabevi. [2667 söz]

_____ (1991), *Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 6. bsl., 457-1131 s., İnkılap Kitabevi. [5969 söz]

BİLGİN, Muhittin-Bilgin, A. Can (2014), *Tanıklarıyla Deyimler Sözlüğü*, 5 Cilt, İzmir, 2984 s., Yayın B. [21.000 dolayında söz]

PARLATIR, İsmail (2007), *Atasözleri Sözlüğü*, Ankara, 574 s., Yargı Yayınevi. [5076 söz]

_____ (2007), *Deyimler Sözlüğü*, Ankara, 963 s., Yargı Yayınevi. [10.349 söz]

SARAÇBAŞI, Ertuğrul (2010), *Örnekleleriyle Büyük Deyimler Sözlüğü*, 2 Cilt, İstanbul, 1324 s., YKY: 3170. [13.126 söz]

- SİNAN, Ahmet Turan (2001), *Türkçenin Deyim Varlığı*, Malatya, 516 s., Kubbealtı Yayıncılık. [17.137 söz]
- ŞAHİN, Recai (2002), *Fethiye Dili ve Deyimleri*, Fethiye, 129 s.
- _____ (2012), *Eskiden/Hey Gidi Günler Hey!/Yaşayış, Âdetler, İnanışlar*, Fethiye, 146 s.
- TÜLBENTÇİ, Feridun Fazıl (1977), *Türk Atasözleri ve Deyimleri*, İstanbul, 2. bsl., 581 s., İnkılap ve Aka Kitabevi. [17.440 söz]
- TDK (1969, 1971), *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*, Ankara, 406+175 s., TDK Yayınları 279, 331. [5890 Atasözü, 6125 deyim]
- TDK (2009), *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*, haz. Ş. H. Akalın, R. Toparlı, B. A. Tezcan, Genel Ağ. http://tdk.org.tr/index.php? Option=com_ atasözleri& view=atasözleri [2396 atasözü, 11.209 deyim]
- YURTBAŞI, Metin (2012), *Sınıflandırılmış Atasözleri Sözlüğü*, İstanbul, 10. bsl., 704 s., ex.cel.lence publishing. [Kapağında 30.000 yazıyorsa da 10.000 civarında söz bulunduğu inaniyoruz.]
- _____ (2012), *Sınıflandırılmış Deyimler Sözlüğü*, İstanbul, 10. bsl., 464 s., ex.cel.lence publishing. [Kapağında 30.000 yazıyorsa da 10.000 civarında deyim bulunduğu inaniyoruz.]